

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/Joan Pallarès s/n.
08901 – L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **Anna Vázquez García.**

FONS: CAN VILUMARA.

Data: Desembre 2002

Entrevistadora: Mireia Mascarell.

Duració: 80 minuts.

Signatura: Ot8

CARA A:

Vostè es diu Anna. Anna què més?

Vázquez García.

I més o menys quina edat té?

Ara... Ai, anava a dir 57, 75.

75. La família de vostè són d'aquí de l'Hospitalet?

La meva, la meva no. Els meus pares eren castellans, però els fills tots van néixer aquí a Barcelona.

Perquè ells van venir cap aquí...

Sí, quan es varen casar van venir de joves, van venir a Barcelona, a viure aquí, perquè el meu pare era mariner i és clar, com que anava navegant i així, "pues" quan es va casar ja va agafar a la meva mare i es van venir cap aquí a Barcelona, i "allavors" sempre han viscut aquí, "bueno" a Barcelona, a la Barceloneta, que és lo mateix, és Barcelona. "Pues" tota la vida hem viscut allà, sempre, fins que em vaig casar i vaig venir a viure aquí a Hospitalet.

I com va ser que va acabar aquí a l'Hospitalet? On va conèixer al seu marit, aquí o allà?

No, a Barcelona, en un ball. Anava amb una amiga, anava amb una amiga d'allà del carrer i anàvem a ballar, que no ens deixaven però ens escapàvem i ens anàvem a ballar, i quan era l'hora sortíem corrents, i un d'aquell temps, "pues" era un 26 de gener que feien festa de liberació, feien festa i li vaig dir a la meva amiga: "Anem al ball!" Ens anàvem a ballar, i aquell dia el vaig conèixer a ell, que anava ell i varios amics d'aquí de Hospitalet, perquè ell com que és d'aquí "pues" anava amb una colla d'aquí, i "allavors" el vaig conèixer a ell, i l'altre diumenge vam tornar-hi a anar i el vam veure, i llavors la meva amiga va conèixer a l'home d'ella també.

Era del mateix grupet?

Sí... No, el marit d'ella no era del grup nostre, aquell era del Clot, però el va conèixer allà, que el ball era a la Cibeles, que encara existeix, que és una discoteca. "Pues" ja el va conèixer allà, vam festejar un any, ens vam casar i ja em vaig quedar aquí, però jo no treballava a Can Vilumara llavors, treballava a Santa Eulàlia, en una fàbrica d'acabats tèxtils que ara no existeix.

Quina fàbrica?

No existeix ara, ja fa molts anys que no hi és.

Però com es deia?

No me'n recordo ara.

A quin carrer estava, se'n recorda?

A l'Avinguda del Carrilet... A l'Avinguda del Carrilet estava.

Què era, una fàbrica petita?

Sí, era una fàbrica petita i era acabats tèxtils, ja et dic que no me'n recordo com se deia perquè fa... “pues”... molts anys, molts anys, “pues” mira, 50 anys. Més de 50 anys!

Perquè en aquesta fàbrica va començar a treballar quan es va casar o ja hi treballava abans?

No, jo treballava al Clot en una fàbrica de productes químics, i d'allà com que guanyava 34 pessetes a la setmana i aquí, aquí a Santa Eulàlia guanyava 70 doncs llavors vaig venir a treballar aquí, vivint a la Barceloneta venia aquí, venia a treballar aquí, i “allavors” com que ja festejava amb el Josep “pues allavons” vaig continuar treballant, em vaig casar allà i vaig continuar treballant, però aquell any es va morir el director que hi havia...

Clar, perquè en tot això, vostè quan va venir a viure a Hospitalet ja va entrar dintre, a la porteria de...

A viure a la porteria.

A viure a la porteria de Can Vilumara.

Jo ja vivia allà a la porteria, em vaig casar i ja vaig anar a viure allà. També et dic una cosa, Can Vilumara abans de casar-me va anar a demanar informes, qui era, qui deixava de ser, si era catòlica, si era això, si era allò, si era lo altre, d'on venia... Sí senyora! No el Vilumara aquest, el pare, perquè a casa seva volia a la gent de confiança, no volia qualsevol persona, volia gent de confiança, i és clar, “pues” sí, sí, jo ja vaig dir: “Vagi a preguntar allà on vulgui”, oi? I llavors “pues” quan ell va demanar els informes ens vam casar i jo vaig anar a viure allà.

Déu n'hi do! Això dels informes em deixa alucinada.

Ja ho crec! Vaja!

Perquè a més vostè no havia de treballar a la fàbrica.

No treballava però vivia, vivia a la porteria i ell no podia estar segur de que si jo agafés les claus i anés abaix a obrir, perquè les claus estaven a casa nostra, de l'entrada de la fàbrica. Ell tenia de sapiguer qui entrava a casa seva. I és clar, al morir-se el director que hi havia, que era un oncle d'aquest Sala, era un oncle d'ell, doncs llavors ell i l'Etapé van dir: “Vaya ganas” d'anar-te'n a treballar aquí a Santa Eulàlia”. I llavors van mirar i ja vaig entrar a treballar allà, que vaig entrar el 19 d'octubre de l'any 48, vaig entrar a treballar, el 19 d'octubre de l'any 48.

Clar, suposo que això li va canviar la vida, no?, perquè...

Sí, perquè sortia de la porteria a la fàbrica i ja està, de la porteria a casa, al treball...

Algú més de casa treballava a dintre la fàbrica, a banda del pare que feia de porter, diguem?

No, no, no, només jo sola.

Perquè el seu marit tampoc no hi va treballar mai.

No, va poguer-hi treballar perquè aquest director que es va morir no va volguer que entrés mai a treballar, ja t'ho devia explicar...

Sí, m'ho va explicar ell això.

“Pues” no va volguer mai que entrés a treballar, era un senyor molt dolent.

Especial.

Era una persona així, eh?, que... i no estimava ni als seus “pues menos” estimaria a la gent del carrer, oi? I mira, i va passar així i em vaig quedar a treballar aquí i sempre he estat allà.

I escolti, quina impressió... O sigui, clar, perquè vostè no va ser que va entrar a la fàbrica sense conèixer-la, vostè ja feia un any que vivia allà, ja sabia lo que era una fàbrica tèxtil.

“Bueno”, ja sabia lo que era una fàbrica, però era molt diferent la feina que jo feia aquí abaix a la que feia allà, perquè aquí eren acabats, eren acabats, no era teixit. Lo que sortia del teixit, posem el cas d’una fàbrica de teixits, anava a aquesta altra, perquè llavors allà l’acabaven i posaven l’aprest i ja sortia per anar a les botigues, i l’empaperaves i tot i anava a les botigues. Aquí no, aquí a casa nostra no.

I quina impressió recorda el primer dia que va entrar a treballar?

Home, “pues” el primer dia que entres a treballar és clar, tothom te mirava de dalt abaix: “Mira, la jove del porter, la jove del porter que entra a treballar...” Clar, jo llavors tenia 20 anys i em miraven de dalt abaix, i jo és clar, com que no coneixia a ningú “pues” seria i anant fent lo que em van ensenyar aquell dia i anant fent fins que vaig anar aprenent. “Pues” mira, primer vaig aprendre a fer el nus, de teixidora...

Primer va estar a les nuadores?

No a les nuadores, a les devanadores, primer devanadores, i t’ensenyen a fer el nus, a fer el rodet, a fer bitlles i tot això, al principi, perquè no entres i te’n vas a teixir, triges temps en anar a teixir.

No recorda més o menys quants anys va estar aprenent tot lo que era preparació?

Tot això “pues” vaig estar... al “menos” uns 3 o 4 anys fent això. Es que ara t’ensenyaré una de les màquines de devanar... no, aquestes no...

En aquestes feines que anava fent els primers anys vostè estava d’aprenenta.

Primer d’aprenenta i després et passen... si estàs a les bitlles ets aprenenta, llavors passes al devanat, que llavors ja és una mica més, però no et pensis, guanyava 75 pessetes, eh?

Llavors el sou era semblant al que tenia aquí a Santa Eulàlia.

Sí, era semblant, però com que estava a casa “pues” guanyava més, per mi guanyava.

Clar, el desplaçament i tot ja no ho havia de comptar.

Mira, aquí tens la família Vilumara.

Ah, sí... Espera, vaig a parar un momentet...

Ara estem mirant les fotos aquestes i hi ha una màquina de “conos” diu.

Sí, això és una màquina de “conos”, veus? Els “conos” estan aquí abaix, però tot això és seda, eh? I aquí hi ha les troques de la seda, i “allavors” passen per aquí dalt unes rodetes i passa el fil aquí abaix i va fent així: “chip, chip, chip...” Veus? Aquesta d’aquí sóc jo...

I quantes treballaven per màquina?

“Pues” mira, aquesta màquina aquesta sola, aquí ens vam posar juntes per retratar-se’n, i aquesta noia en portava aquesta d’aquí, jo estava més cap allà.

O sigui, cada una duia una màquina.

Sí, al principi, però després conforme anava passant el temps... aquí n’hi ha una cara aquí i una altra aquí, una aquí i una altra aquí, “pues” totes aquestes 4 les portava una.

Una sola.

Totes aquestes 4 les portava una.

Tot això és la part de preparació.

Aquí... “bueno”, ara per aquí no es veu.. Aquí, aquí, la preparació i després cap aquí hi havien unes bitlles, i era la preparació. Mira, veus? Aquests són els telers que jo duia, aquí n’hi ha 6, aquí n’hi ha 6, automàtics. Veus les bitlles?

Sí, això ja és més modern, es veu modern.

I aquí també, aquests eren els meus telers, però te n’hi ensenyat una, aquesta, aquesta es van venir aquí on estava jo, i aquí jo ja en duia 16 telers.

Ostres! Com es deia aquest teler, que en duia 16?

Automàtics, però automàtics de baixar les bitlles, però si es trencava un fil es parava, tenies de pasar-los i... 16, d’quí abaix fins aquí 16 telers.

Una sola noia portava 16, Déu n’hi do!

16 telers.

Això era normal o és perquè vostè era una “super-women”?

No, perquè t’ho manaven i tu ho tenies de fer!

O sigui, cada dona portava 16?

No, jo portava aquests 16, les altres que hi havien... jo és clar, els altres no els tinc. Els altres que eren uns telers de 4... 4 o 6... No, aquestes no són...

“Bueno”, si no després mirem les fotos amb calma, perquè ja em costa prou d’entendre...

Sí, jo duia 16 telers, 16 en duia.

Això ja quan ja tenia molts anys d’experiència.

Ara a última hora, eh? Quan van tancar la fàbrica “pues” els 16 telers els portava jo “pues” clar, tot el dia anava : “psss, psss”, no tot el dia, les 8 hores que treballàvem o 9 hores “pues” amunt i avall, només feies caminar. Ja em vaig tenir de posar les ulleres perquè ja... amunt i avall, amunt i avall! Parlaves amb una: “Ui, espera’t, que se m’ha parat aquell!” Corrents cap allà!

Déu n’hi do!

I tant Déu n’hi do, i tant Déu n’hi do!

Escolti, en total quants anys ha treballat vostè a Can Vilumara?

Jo de l’any 48 fins al 82.

No són pocs, no.

Mira, van tancar el... 30 de novembre de l’any 82, i jo havia entrat pel octubre, “pues” fixa’t tu quants anys fa, del 48 al 82.

34 anys.

Al 82, vaig estar treballant aquí a casa. “Bueno”, jo dic a casa perquè jo... per mi era casa meva.

Clar, perquè com que a sobre hi vivia allà al costat.

Sí, sí, i el meu fill va néixer allà també.

Perquè fins quin any van viure vostès allà a la porteria?

Fins el 57.

Ah, llavors va ser quan van fer aquests pisos, pel congrés.

Sí, sí, sí, sí.

I com va ser això dels pisos? Que els hi van fer com un sorteig o...?

No, no, no, no, el vilumara, el pare, el pare, doncs... com que eren gent molt... “bueno”, són, gent molt catòlics i tot allò, “pues allavors” al Congrés, que van fer el Congrés Eucarístic aquí a Barcelona... Tu d'això no...

No, jo ho he sentit a dir, ho he llegit però...

Ho has sentit a dir... “Pues” van fer el Congrés Eucarístic, doncs “allavors” en combinació amb l'Ajuntament, la Tecla Sala i després qui més? La Tecla Sala, l'Ajuntament...

Potser Can Trinxet també o no?

No, no, no, no, només era la gent d'aquí, i “allavors” el Vilumara en aquell temps va deixar els cèntims pel terreny i fer les cases. Com que ell en va deixar bastant, ell tenia 9 pisos, aquest, aquest d'aquí al costat, a dalt hi ha el Salvat, després hi ha l'Antònia, després hi havia el Pan, i a l'altra escala hi havia... Ah, i La Farga també, La Farga van tenir part... i a l'altra escala un, i a la primera escala el senyor Rico i el Sala, que aquelles cases són més grans, la primera escala té 4 habitacions i és com aquests, en tenen 3, allà en tenen 4, tenen 4, el living i tot això. Allà és més grandet però... va ser així. “Allavors” clar, el que tenia més necessitat els hi van donar un pis, i com que l'avi nostre ja tenia 72 anys i es volia retirar, perquè és clar, per ell ja es veia gran, “pues allavors” li van donar el pis aquest, i llavors teníem de pagar l'entrada, 10 mil pessetes. En aquells temps eren molts diners. Ui si eren diners! Molts! I els que tenien desseguida van pagar-ho però nosaltres quasi bé ens quedàvem sense el pis perquè vam tenir de demanar-los perquè no els teníem, eh? I llavors “pues” mira, a nosaltres ens va tocar aquest perquè com que els avis tenien, és clar, hi havia el matrimoni, l'avi i làvia, tots dos, doncs ja eren grans i van dir: “Per anar a un pis, no, millor una planta baixa”. N'hi havien dugues, aquesta i la de l'escala del mig, on viu el meu fill, “pues” baixos Zona, també hi havia una senyora amb el seu pare molt gran, molt gran, com el meu d'aquí casa, i llavors ho van fer per sorteig.

Sempre me'n recordo, en el barret del senyor Vilumara, que sempre anava amb barret, van posar dos noms i van posar la mà, primer va ser l'avi nostre i va treure aquesta, i l'altra que és la Marina, va treure l'altre, i per això estem aquí.

Molt bé. Escolti, tornant una mica a la fàbrica, va treballar-hi des del 48 fins al 82, i va fer sempre el mateix horari?

No! Al principi treballàvem tot el dia, de les 8 a la 1 i mitja... no, de les 8 a les 12, i després es començava a la 1 i mitja fons les 6 i mitja de la tarda.

I a les 12 paraven per dinar.

Plegàvem per dinar, una hora i mitja només, i és clar, “pues”... i a la tarda “pues” a les 6 i mitja plegàvem. Així vam estar una temporada, bastant temps, bastant, bastant, i després vam fer... com que ja vam volguer fer “turnos” i així, “pues allavors” ja fèiem “turnos” i jo vaig agafar el del matí, m'aixecava a les 4...

A les 4 del matí.

Perquè la fàbrica s'engegava a un quart de 6 i a les 5 jo ja estava allà a la porta esperant, quan vivíem aquí, eh?, quan vivíem aquí, quan vam venir a viure aquí treballàvem tot el dia encara.

O sigui, que a partir dels anys 60 més o menys es va començar a fer els dos torns.

Sí, els dos torns, i després, bastant més endavant van fer a la nit també.

I aquest torn que feia que començava a un quart de 6, a quina hora paraven?

A les 2... ai, a la una i mitja. A la una i mitja.

I el segon torn què entrava, a la una i mitja igual o a les 2?

No, a les 2 no, quan nosaltres plegàvem entraven els altres.

Ja directe.

Sí, sí, ja venien, ja venien allà al teler on estave tu per dir-li: “Mira, hi ha això, hi ha allò, hi ha aquest... (posem el cas, un disbarat), ha hagut una trencada...” Llavors la que estava a la tarda tenia de fer-se càrrec d’allò.

Escolti una cosa, i quan vostè deixava el seu teler, per exemple, o la feina que estigués fent, havia de netejar-ho i deixar-ho tot net o...?

No, no, si era la tarda... si jo plegava... Primer vaig fer el turn del matí i després vaig estar una temporada, mentres vaig tenir l’avi, que el vaig tenir malalt 6 anys, doncs feia el turn del matí, perquè a mi em donava més temps per estar amb ell, perquè feia mitja jornada, que no el podia deixar sol; després a la tarda... quan ell es va morir vaig fer el “turno” de la tarda i “allavors” entràvem a la una i mitja i plegàvem a un quart d’onze.

De la nit? I com venien des d’allà?

“Pues” caminant, de la fàbrica aquí venia caminant.

Però venia amb més gent?

No, no, jo venia sola.

I no tenia por?

No, no, no, no, no.

“Pues” a l’hivern...

I quan anava a les 4 i mitja del matí, què? Tampoc no hi havia ningú pel carrer, i també era a la nit!

Perquè tota aquesta gent que eren veïns, que tots havien tret el pis del Vilumara...?

“Bueno”, la filla d’aquí es va casar, que encara fèiem el “turno” de tot el dia, i el Sala, ell anava les hores que... ell feia “turnos” però no els feia, saps? I el senyor Rico “pues” tampoc, oi? I després els altres “pues” un era fuster, que aquells no feien horaris, feien tot el dia perquè clar, tot el dia la fàbrica treballava i necessitaven els mecànics i tot això.

I vostè quan va tenir fills com s’ho va arreglar per fer aquests horaris i tot? Qui els cuidava els nens?

“Pues” mira, com que tenia la meva sogra, “pues” ella se’n cuidava del nen mentres jo estava a dins de la fàbrica.

Això mentres vivien allà, a la porteria.

Mentres vivia allà, quan vam venir a viure aquí el noi ja tenia 7 anys.

Clar, llavors ja era diferent.

Tenia 7 anys quan vam venir aquí, “allavors” els tenia tots dos aquí també, els avis, però és clar, es van anar posant malalts i és clar, ell ja s’anava fent gran i ja... ja van... No hi havia problema de res.

Escolti, i les mares quan tenien criatures petites, com ho feien per alletar als fills i tot això?

“Pues” mira, la que vivia per allà la vora anava... teníem una hora només.

Els hi deixaven una hora per alletar.

Una hora, i si aquella dona vivia lluny, que no podia anar-hi “pues” tenia d’haver una àvia o algú que li portés la criatura a la fàbrica, com que a dalt hi havien els menjadors “pues” pujava adalt, li donava el pit, quan s’acabava “pues” se l’enduia i ja està. Jo no vaig tenir aquesta feina

perquè estava a casa, oi? Ja no vaig tenir aquesta feina, però ho feien així, només hi havia una hora i prou.

I escolti'm, expliqui'm una mica com si jo fos "tonta", que en part ho sóc perquè jo no he treballat mai a una fàbrica tèxtil, expliqui'm així de forma fàcil, que jo ho pugui entendre bé diguem, per un que no ha treballat mai, doncs de cada una de les seccions on va estar quina era la feina que s'havia de fer. Per exemple, em diu que va començar a les devanadores, què feien allà?

Allà devanar les troques o de cotó o de seda, o seda natural...

Amb seda natural va treballar vostè?

Sí, ja ho crec, més fina que un cabell.

Es devia trencar!

Hi havia la devanadora, oi?, amb la màquina la devanadora, i llavors abaix al taulell de la màquina hi havien 1, 2 i 3, 3 rodets, llavors baixava amb una, quan a aquell rodet hi havia bastant "allavors" posaves un altre i el que havia estat aquí el tenies de posar aquí perquè aquest anés al del mig, i el del mig ja era el bo, per anar al ordidor per fer la peça, però allò era molt delicat, molt delicat!

I es trencava sovint el fil?

Sí, molt, molt.

I llavors s'havia de nuar.

S'havia de nuar. La seda natural, mira, fina com un cabell! Tu no has vist els cucs de seda, que fan aquell "capullo"? "Pues" d'allà s'ha d'anar... i allò ho fèiem amb troques, fixa't tu, tu ja has vist el "capullo" d'un cuc d'aquest, "pues" mira lo que era de finet.

Però de seda en treballaven poca, no? Suposo que hi havia més "bellut" que...

No, no, tot era seda, tot era seda.

Però era tot seda natural?

No, seda natural no, però tot era seda.

O sigui, tot era delicat, però aquesta natural devia ser ja lo més delicat de tot.

Això era lo més delicat, això era lo més delicat que hi havia.

I es feien moltes coses amb seda natural, natural?

No, més aviat mocadors... mocadors... Jo quan feien els mocadors ja no els havia vist, ja no ho havia vist, però els feien teixit de seda natural, allò tan transparent, maco!

I després de la devanadora diu que va anar a les bitlles, no?

No, primer són les bitlles.

Ah, primer les bitlles.

I després el devanar, i del devanar als teixits.

Als teixits, llavors va passar als teixits.

A teixir, ja vaig passar a aquests automàtics, clar, primer em van ensenyar "pues"... t'ensenyaven... Hi havia la mestra i t'ensenyava amb dos telers petits, i després ja tenies ja la pràctica, "allavors" ja em van passar a aquests 8 automàtics.

I com ho va notar? Quin canvi va notar vostè de cara a la feina de passar d'aquests als automàtics?

“Pues” millor els automàtics que els altres, per mi sí, a mi m’han agradat sempre els automàtics.

Però perquè donaven menys feina o...?

No, no perquè dongués menys feina, perquè era més maco de treballar, era més maco perquè aquests, els 8 que t’he ensenyat que estic jo... A veure on era això... No, em sembla que estan per aquí... “pues” an aquells 8 que... mira, en aquests d’aquí, no, aquests no són... Aquests, aquests, “pues” veus aquests? Veus les bitlles aquí? En aquest costat d’aquí, veus? Jo tinc una llençadora a la mà, que les llençadores no les has vist mai?

Sí que n’he vist, sí.

Les llençadores aquestes eren així de grans.

Sí, un pam i mig.

Jo t’ho dic perquè en tinc aquí guardades. Doncs “allavors” tu carregaves la bitlla a la llençadora i aquí hi havia com un dipòsit que hi cabien 5 o 6, i quan s’acabaven baixaven a un calaix. Veus aquí la roba? Baixaven a un calaix, i “allavors” aquí el calaix conforme s’anaven buidant les anaves posant, i tenies d’anar vigilant pels telers per darrera, pel davant, mirant, veus? Mira, veus els dipòsits de les bitlles, ai, de les llençadores? Veus? Aquí n’hi ha un... això són calaixos, són calaixos que si fas la roba blanca només hi ha un, que és aquest d’aquí, i si hi ha la roba que és de color, que hi ha bitlles de color “pues allavors” ja surt una entre d’altre i són els calaixos aquests, i ells mateixos es canvien, però és més maco treballar amb aquests que treballar amb els altres. Jo sempre m’havien agradat aquests. I després d’aquests em van passar a aquests.

Que aquests eren els que portava 17.

Aquests eren 17 telers.

I això que era automàtic vol dir que feia molta més feina sola, o sigui, que la llençadora per exemple, anava sola?

Sí, la llençadora anava sola.

A l’altra la llençadora l’havia de tirar vostè?

Sí, la tenia de posar jo, i aquesta es carregava la llençadora, ai, la màquina... Mira, veus les bitlles aquí? “Pues allavors” aquí hi havia un carregador que les anaves posant, i quan s’acabava una ja entrava l’altra bitlla, acabava una i entrava l’altra bitlle, llavors tenies d’anar carregant-ho, veus, tots com tenen això?

I aquesta senyora que hi ha aquí asseguda a la foto, que no porta bata, és perquè era la mestra o...?

Quina, aquesta? Porta bata igual que nosaltres, blaves, “bueno”, ella la porta d’un altre color però no perquè porti aquesta bata... Sí, aquesta era la mestra, aquesta era la mestra.

Però no té res a veure que portés una bata diferent, és casualitat.

No, casualitat, perquè primer ens van donar les blaves i després ens van donar aquestes de color, que a mi m’agradaven més les blaves, i em van donar aquesta, i a vegades “pues” te la... quan te rentaves una te posaves l’altre, eh? I li van donar aquesta.

Com era això de les bates? Això els hi donaven el dia que entraven una o dugues?

No, això va ser a última hora que ens donaven la roba, perquè al principi que anàvem a treballar no, no veus en aquell “retrato” que vaig amb davantall?

Sí, on estava aquella? Fa un moment que l’he vista... Que no sigui davant de tot, potser?

Poder davant, que estava... Veus? Mira, veus com porto un davantall, i aquesta també?

O sigui, que abans...

Els davantalls te'ls tenies de fer tu. Mira, jo em feia els davantalls i maneguins, per no embrutar-te les mànigues, oi? I totes anàvem amb davantalls, ens els teníem... Jo me'ls feia jo els davantalls.

I després què va ser, que ja els hi van donar la bata?

Al cop ja de temps, temps, temps, llavors ens van donar “pues” les bates blaves, aquestes bates.

I les bates se les havien de rentar vostès?

Home, clar!

No tenien servei de bugaderia ni res.

No, no, no, quan plegaves el dissabte te l'enduies cap a casa, com que en teníem dugues “pues” el dilluns te'n duies la neta i l'altra ja la deixaves aquí...

Això era un any per Nadal...

Escolti, això que abans em deia del menjador que hi havia a dalt, perquè com estaven distribuïts els espais? O sigui, per exemple, tot lo que era preparació estava tot posat a una mateixa nau, i tot lo que eren telers en un altre?

Tot era una mateixa nau, tot era una, tot era una, lo que posem el cas, en aquesta banda d'aquí hi havien els devanats, hi havia on estava el senyor Rico, a aquesta banda d'aquí hi havien les bitlles, i després d'aquí cap avall “pues” hi havien els telers, hi havien molts.

Era molt gran allò, no?

Sí, molt, mira, allò és grandíós, aquella fàbrica.

I a dalt hi havia el menjador.

I a dalt “pues”... ara perquè ja no existeix perquè han tret les escales, ho han tret tot, doncs pujaves les escales i a dalt teníem els menjadors i el vestuari.

Ah, estava a dalt.

Sí.

Estava separat el d'homes i dones.

Sí, els homes estaven abaix, els homes estaven abaix... Clar, t'ho explico però no... Entraves i tenies que entrar cap a fora i allà tenien ells el seu vestuari, tenien ells els seus lavabos i les seves coses, i el seu vestuari, i si tenien que menjar, que es quedaven a dinar quan treballaven tot el dia, “allavors” pujaven a dalt a dinar.

El menjador sí que era per tothom.

Per tots, el menjador és per tots.

I què hi havia allà al menjador? Hi havien taulons i també hi havia per “calentar” o no?

Sí, hi havia foc, jo per mi no, però hi havia foc, una cuina elèctrica i allà el que d'allò s'escalfava el dinar, però el menjador “pues” un menjador gran.

Hi havia un altre espai així que fos comú pels treballadors?

No, només teníem el menjador.

No hi havia infermeria ni hi havia res d'això?

No, no, només el d'això, com se diu?... El... Hi havia el “puesto” dels despatxos, hi havia el despatx, hi havia els espinzats on repasaven la roba, després hi havia l'aprest també... estava tot... però no tot en una nau “allavors”, els telers, devanats i bitlles estaven en una, “allavons” en un altre “puesto” que tenies de sortir de la secció nostra, “allavons” hi havia els despatxos...

Havies de sortir al carrer.

No, no, per dins de la fàbrica mateix, tenies d'anar als despatxos, i passaves pels despatxos i hi havia l'aprest, i clar, grandíós.

I després quan van posar lo de l'estampació?

L'estampació la van posar fora.

A una altra nau.

A fora al pati van fer una... que encara si passes pel carrer es veu.

Vostè no hi va treballar però a l'estampació.

No, a l'estampat hi treballaven homes només.

Només homes hi havien.

Només hi havien homes, allà no hi havien dones.

I de les feines que feien les dones quina eren diguem, de totes les possibilitats, de devanar, d'estar a les llançadores, d'espinzar, de tot això, quina era la feina que es considerava que era la millor?

Home, la de més categoria era la teixidora de primera, que amb això m'hi comptava jo.

I la més sencilla de totes les feines?

Les bitlles.

Eren les bitlles.

Les bitlles, els espinzats...

Lo normal era que les noies joves entressin sempre començant per bitlles?

No, no, si entraven hi tenien de passar per les bitlles, i llavors quan... feien bitlles... perquè llavors hi havia una senyora, una dona gran ja, que amb un carro portava les "apost" que dèiem, que era on anaven les bitlles i les repartia pels telers. Allò és cosa d'aprenenta també, i passaves... oi, hi havien totes aquestes coses, abans no arribaves als telers. Tenies d'aprendre a sapiguer les coses com estaven.

O sigui, sapiguer com anava tot el procés.

Tot, tot, tot, tenies de sapiguer-ho tot.

Això vol dir que les que eren teixidores eren totes més grans que a les altres seccions o no?

No, també n'hi havien de joves. Home, jo llavors em comptava jove, també hi havien de grans perquè hi havia molta gent gran.

Aquella foto que m'havia ensenyat, aquella, la mestra sí que era més gran.

Sí, aquella grossa, però jo allà no treballava encara, aquí no havia treballat, que aquella m'ha dit el Josep que quan tingui temps te farà una còpia i "allavors" que tu truquis o si ens deixes el número de telèfon per telefonar-te per quan la tingui dir-t'ho, eh? I mira, "pues"... ara, el tracte amb la gent molt bé, molt, molt.

Escolti, i les relacions amb els homes que hi havien treballant per allà eren...?

Bé, bé, bé, bé, sempre bé, sempre bé, sempre bé.

I vostè va ajudar a entrar després a algú? Algú conegut o...?

Sí, sí, sí, sí, per cert que quan em veu sempre m'ho diu, sempre m'ho diu... Una noia que ara no treballa, "bueno", no treballa, es va casar i ja no...

Però què era d'aquí de l'Hospitalet o...?

Sí, sí, viu aquí... Mira, aquest és el Gayetano Renano, aquell cantant... On és ara?

“Bueno”, tranquil·la, ja sortirà, aquestes coses quan no es busquen... Després les ordenarem i les mirem totes. Escolti, i pel fet de que vostè visqués a la fàbrica i així, la gent la tractava diferent o així o no?

A mi la gent... Ara perquè no... “bueno”, ens veiem, però vui dir... no perquè vulgui dir-ho jo però a mi la gent m'ha estimat molt, m'estimen molt a mi la gent, de la fàbrica si em veuen... mira, ara no ve al cas això, però vui dir, que et veuen i: “Ui, quina alegria!” T'estimen i tot!

Perquè han seguit mantenint relació amb la majoria dels...

Sí, es que cada any pel Nadal el Vilumara, 2 o 3 dies abans de Nadal telefona a la gent... Jo aquest any no vaig poguer-hi anar, telefona a la gent perquè ell llavors fa una festeta, porta el turró, porta xampany i reunieix a gent, als que poden anar-hi i llavors ens trobem.

I on fan la trobada, allà mateix a la fàbrica?

A la fàbrica d'ara.

I els deixen?

Sí, sí, ens ho deixen, deixen un vestíbul, un “puesto”, i allà fem la festa.

Molt bé, i això ha fet que la gent segueixi més en contacte, clar.

Sí, n'hi ha gent que venen i ha gent que no, hi ha de tot. Jo he anat sempre, sempre he anat, però és clar, aquest any no sé què que no podia anar-hi i no vaig poguer i no vaig anar-hi, però sempre hem tingut relació amb tothom, amb tothom; perquè ara mateix el Sala no em veu, però si vingués...: “Ai, Anita...!” Nome's te dic... ara viu sol, que el tinc d'acompanyar al metge perquè està sol i... La gent ens ha estimat molt, a mi m'han estimat molt sempre, molt, molt, molt.

Ha hagut sempre molta...

Molta unió, i treballant amb els treballadors han sigut com si fossin família, igual, igual, igual.

Això ha sigut sempre així o només va ser així al principi o...?

No, no, no, sempre ha sigut igual, sempre ha sigut igual, perquè aquella que estem... Aquí... en aquesta, encara estem perquè viu aquí a l'Hospitalet, i la Maria aquesta som amigues a més no poguer, si va al metge l'acompanyo, si jo vaig al metge ve amb mi, si va al dentista la porto... aquesta matí m'ha telefonat, eh? I amb aquesta d'aquí, l'Antònia també, amb aquesta també tenim molta amistat, molta, lo que és clar, ella viu a Pubilla Cases i jo visc aquí i no ens veiem, però si ens convé ens telefonem i sempre hem tingut amb tothom bona amistat, bona.

I què creu que ho fa això, que hi hagués tan bona...?

Perquè... no sé com dir-t'ho... Erem... no sé, hi havia gent de fora, perquè aquesta no era d'aquí, però al principi que jo vaig entrar no hi havia cap persona castellana, tots erem catalans els que treballàvem, va entrar una que era castellana i és clar, li parlàvem el català fins que el va entendre, i sempre ha hagut una pinya, sempre ha hagut una pinya de gent. Clar, sempre ha hagut algú que ha sigut una mica així, oi? Però vaja, en conjunt tothom bé, tothom bé, tothom, tothom, tant amb dones com homes, tots.

Això també vol dir que la gent es sentia contenta de la feina.

Sí, estàvem a gust, a última hora... cap a última hora no gaire, perquè és clar, no cobràvem i anava malament i t'enfadaves, i és clar, a lo millor deies coses que no les volies dir... Amb el Josep M^a a vegades li dèiem: “Oh...” “Bueno”, li dèiem coses, i ara no, ara “pues” quan... si ara

vingués “pues” vindria i em faria un petó, com si ell fos una persona com jo, eh? Això vui dir, que som gent tots bé, tots bé, tots bé.

I escolti, per lo que era l'època i el treballar en una fàbrica tèxtil i així... no sé si vostès tenien relació amb treballadores de la Tecla Sala o de Can Trinxet, o d'altres fàbriques...
No, amb Trinxet tenia relació amb una, que ara ja és morta també, i la Salvadora i prou.

I per lo que parlaven i així, estava més ben pagat la seva o igual o com anava això?
Sempre hi havia més categoria amb la seda que al cotó, sempre.

Però era per diners o pel tipus de feina diguem?

Per tot, no guanyàvem gaire, perquè al tèxtil no s'ha guanyat mai, eh? Sempre ha sigut molt baix, però sempre ha tingut... no sé com dir-te, només que deies que tu treballaves a la seda allò et donava una categoria, “en vez” de dir: “Treballo en Trinxet o aquí abaix a Les Sangoneres”, que eren de sacs, o... A la Tecla Sala encara, però només que deies que eres de Les Sedes ja et miraven amb més categoria la gent.

Tenia bona fama.
Ui!

Hi devia voler-hi entrar molta gent per això, no?
Sí, però és clar, entraves amb...

Amb recomanació?
Sí.

Perquè si no...

Si no no entraves. Tenia de ser que tu diguessis: “Mira, jo aquesta persona jo respond d'ella”, si no tenies d'estar segura d'aquella gent, si no no calia que diguessis que entressin, si no quedaves malament tu. No, no, molt bé, molt bé, molt bé.

Escolti, i quan havien de canviar de categoria, això que em deia de primer comences d'aprenent i així et van passant, això com ho feien, venia el contra-mestre per exemple, i deia...

No, no, el contra-mestre no és dels telers, eh? el contra-mestre no tenia res que veure, només era si et passaven... jo estava dels devanats als telers, llavors tenies la mestra que t'ensenyava.

Però qui era qui li deia: “Ara passarà...”

Venia l'encarregat, el director t'ho deia, l'Estapé o hi havia un altre que es deia Canals, i t'ho deia, et deia: “Pues” mira...” Et cridaven al despatx: “Pues” ara la passarem aquí i ha d'anar en compte per això, per allò, per lo altre...” I llavors venia la mestra i t'ensenyava.

Perquè llavors, lo que eren les categories, perquè ho entengui; o sigui, abaix de tot hi havia les aprenentes, i després ja es feien oficials, no?
Les oficiales, i oficiales de primera.

Llavors per sobre estaven les que feien de mestres diguem.
I prou, ja està.

Llavors ja començaven a haver homes.

Els homes eren els contra-mestres, els ajudants, i després els manyans, que això ja eren els que arreglaven els telers, i aprenents i així.

Però vui dir, llavors el contra-mestre no estava per sobre de la mestra o sí?

Sí, home, el contra-mestre tenia més categoria.

I què vigilava, tota la secció?

No que vigilava, ell tenia la seva secció, si tenia 8 o 10 o 15 o 30 telers o lo que fos, “pues” ell se’n cuidava de que si un teler s’espallava ell el tenia d’arreglar, i prou, un cop l’arreglava tu apanyat amb la teva feina de telers o de trencades o lo que fos, ja està.

Si vostè tenia algun problema o volia demanar algun permís pel que fos...?

Permis per què? Per festa o “algo”?

Per anar al metge... Amb qui ho havia de parlar tot això?

Amb el director.

El director directament.

Sí.

I si tenia a veure amb la màquina a qui havia d’avisar? Si per exemple...

No, llavors si jo faltava “allavors” el director se n’encarregava de dir-li a l’encarregat, que era el Sala, i llavors posaven una persona allà, una dona, posaven una persona en aquests telers... perquè quan jo vaig tenir l’avi malalt, que el vaig tenir 6 anys, tenia mitja jornada, començava a un quart de 6 del matí i plegava a les 10 i mitja, “pues” a aquella hora fins que era l’hora de plegar posaven una altra persona, perquè els telers no podien estar parats, els telers no es poden parar, havien d’anar continuant.

Escolti, i com feien per vacances?

“Pues” primer fèiem una setmana...

A l’agost?

Sí, a l’agost o quan deien ells i després em sembla que fèiem 15 dies i al final “pues” fèiem... no arribava al mes.

Llavors què feien, tancaven la fàbrica o feien torns?

No, no, tancaven, tancaven.

Tancaven tota la fàbrica.

Sí, tancaven.

O sigui, que durant aquells dies la producció s’aturava.

Estava parada, sí, no es feia res. En va haver una temporada que unes fèiem festa i les altres treballaven, però això no van fer-ho gaire, sempre tancaven, sempre tancaven.

Escolti, quantes noies recorda que hi haguessin treballant a prop seu? Eren moltes?

Moltes! I a totes les estimava, a totes les... Moltes.

La Palmira m’explicava que per parlar entre vostès...

Ella era ordidora.

Sí, com que feia tan soroll...

Parlàvem amb signes.

Això em va fer molta gràcia.

Sí, a lo millor no veies el rellotge i preguntaves: “Quina hora és?” ... Això volia dir les 12, l’hora de dinar, volia dir les 12. A lo millor, ara són les 6, oi? i deies: “Quina hora és?” “Les 6”.

El dit així eren les 6, o “quina hora?” i et deien: “Un quart de 7”, amb la boca ja sabies lo que et deien.

Perquè a banda del soroll també m’havien explicat que dintre la fàbrica havia d’haver una humitat...

Sí.

I això com es passava això?

“Pues” mira, al terra amb una distància, un tros així posem, hi havien com unes claraboies de ferro...

CARA B:

... de la terra, l’humitat...

Sí, surt de sota els “sótanos”.

Però era insuportable l’humitat aquesta?

No, home, no.

I a l’estiu?

Una calor!

A l’estiu devia fer molta, no?

A mi em queia l’aigua per tot arreu.

Perquè no podien obrir finestres ni res.

Ui, no, ni pensar-ho!

I no van posar mai aire de cap tipus?

Es que no podia estar. No pot estar, perquè el fil tenia de tenir una temperatura, a vegades si s’afluixava ja veies que s’anaven trencant fils, i tot eren nusos i tot eren coses. No, home, tenia d’estar sempre així, i si hi havia molta humitat a lo millor, et donaven ventilació, oi? Passaves per una estufa d’aquelles, que dèiem les estufes i “brrr”, la faldilla enlaire, però vui dir que... que era molt... Tenia d’haver humitat.

I les deixaven a l’estiu posar només la bata i res a sota, o havien d’anar vestides?

No, amb calçes i sostens i prou!

Però vui dir, de roba ja no portaven més que la bata.

No, a l’estiu amb calor no, jo arribava a dalt, em treia tot lo que portava i em posava la bata i ja està.

I de dutxes, ara que penso en això de la calor?

Dutxes, a última hora ens van posar dutxes, però és clar, jo no em dutxava allà, jo ja me’n venia cap a casa.

I la gent les feia servir?

N’hi havien que sí, n’hi havien que no, però van posar-ho a última hora, eh? A última hora van posar-ho, no sempre han hagut.

I així per beure i així, si tenien set i tot això com ho feien?

Aigua de l’aixeta.

De l'aixeta directament.

Aigua del càntic, sorties a fora i omplies un càntic d'aigua i si tenies set "pues" tenies allà el càntic, benies aigua del càntic i prou.

I paraven a mig matí o així per esmorzar o no?

Quan fèiem "turnos" sí, mitja hora al matí i pujàvem a dalt, no ens deixaven menjar abaix, eh?

I a fora tampoc no podien sortir?

Sí, podies sortir al pati, però jo no sortia, jo m'anava a dalt i berenàvem a dalt. Mira, aquí hi ha els menjadors, mira.

Ah, sí, hi havien unes taules i bancs.

Sí, hi havien taules de marbre, eh? I bancs, bancs hi havien 2 i 2, 4, hi havien taules de marbre i els seus seients i tot, molt bé.

I allà podien esmorzar la mitja horeta.

Allà esmorzàvem quan anàvem al matí, si anàvem a la tarda "pues" a les 6 paràvem fins a les 6 i mitja.

I com paraven, tocaven alguna sirena?

La sirena, sí.

Tocaven la sirena i a dos quarts tornaven a tocar la sirena.

I si no ja veies l' hora que era i ja baixaves i ja està. Quanta complicació!

I amb els amos, per exemple, les treballadores de la fàbrica es relacionaven en algun moment o no?

El noi sí, el Josep M^a sí, el pare no gaire, era més...

Perquè el pare, suposo que quan venia a la fàbrica anava a les oficines o anava...

Anava a l'oficina i quan venia passava pels primers telers, tornava a passar, tornava a passar i anava vigilant i que no et veiés parlar, eh?

Te renyava?

No, no, ell no deia res, ell li deia al que manés o qui hagués per allà, i no, ja procuraves estar per la feina i prou.

Clar, suposo que quan arribava el director us avisàveu les unes a les altres.

No, saps quan venia, quan el vèiem baixar per la baixada, el que el veia ja feia...

Es tocava el cap.

Com que era "calvo", era l'amo. Es tocava el cap, i llavors ja sabies que estava ell per allà voltant i ja està.

Què bo. Escolti, abans m'he oblidat de preguntar-li una cosa. En una empresa així que hi ha aquestes màquines, a vegades potser són una mica perilloses, no?, perquè van amb molta velocitat...

I tant perilloses, i tant perilloses.

Havia hagut accidents així...

Mentres jo vaig estar allà no.

No recorda.

No, no, perquè jo no he vist cap.

Clar, perquè igual que a La Farga havia hagut accidents greus...

No, no, no, aquí que jo sàpiga no, perquè jo no n'he vist cap, jo no n'he vist cap.

De les companyes que treballaven juntes, la majoria eren d'aquí de l'Hospitalet o...

Sí, quasi bé totes. Aquesta que t'he ensenyat, aquesta que viu a Pubilla Cases i aquesta també, però aquesta viu aquí vora el cementiri, la María.

I vostè recorda si hi havia gent quan vostè va entrar, si quedaven encara senyores d'aquelles que havien vingut d'allà de la fàbrica de Francesc Macià, d'allà de la Diagonal?

Sí senyora, sí, en vaig conèixer dugues, que venien de Sarrià.

Debien ser molt grans.

Sí, quan jo vaig entrar elles tenien... "pues" aquelles senyores ja tindrien els seus 60 anys quan jo vaig entrar, i les vaig estar veient, dugues, dugues germanes, venien de Sarrià, i hi havia molta gent gran, molta gent gran.

Perquè aquí la gent quan entrava era ja per sempre.

Per sempre, aquí ja tu entraves de nena i et feies vella aquí.

I devia haver moltes que també eren germanes i mares i cosines...

Sí, sí, perquè mira, la... una germana de l'avi, del meu sogre treballava a la fàbrica, i llavors va fer entrar al fill, el cosí germà del meu marit, i llavors treballaven dugues germanes i un germà, tres, després un altre noi i una altra noia, dos germans, després treballava un senyor gran que també va venir de Sarrià i un altre, el senyor Soler que va venir també de Sarrià... Jo he conegut a vària gent que venien d'allà, en aquell temps, eh?

I deprés suposo que també a la fàbrica va haver gent que es van casar, no?, nois i noies que treballassin allà a Can Vilumara?

Sí, sí, perquè aquesta que t'he ensenyat, aquesta es va casar amb un noi de la fàbrica, aquesta.

Es van conèixer a la fàbrica?

Sí, es van conèixer allà, es van conèixer allà. I aquest, aquest del "bigoti", l'Alonso, aquest es va casar també amb una noia que es deia Cristina, també de la fàbrica, i aquesta que està aquí, que es diu Isabel també es va casar amb un xicot de la fàbrica que es diu Juanito.

Escolti, quan es casaven així, per exemple, quan les treballadores es casaven o els treballadors, se'ls hi feia algun regal o així?

Ai, i tant, nosaltres els hi fèiem.

Però l'empresa no.

No, recollíem cèntims i... Jo si eren de la colla meva me'n cuidava jo, els comprava...: "Mira, cuida't tu, compra lo que et sembli", i llavors "pues" compràvem el regal i ja està.

Perquè de Can Vilumara diguem, de lo que eren els amos, alguna vegada s'havia regalat material de la fàbrica, vull dir, coses de teixit i així? S'havia regalat alguna vegada als treballadors?

A mi no m'havien regalat mai res.

Perquè a la Tecla Sala sí que a vegades ho feien.

Sí que els donaven, però aquí no, aquí si volies tu roba la tenies de pagar.

Però la pagaven més barata?

Home, sí, te la feien pagar una mica més barata, però la tenies de comprar, la tenies de comprar.

I anaven a l'economat vostès?

No, nosaltres no teníem economat.

No n'hi havia?

“Bueno”, quan jo vaig entrar a treballar hi havia economat en allà, hi havia economat, però li donaven a l'avi, quan jo vaig entrar, a mi ja no em donaven.

On estava l'economat, a dintre la fàbrica?

Abaix, a sota de la... la baixada, abaix hi havia l'economat.

I què hi venien allà?

No es que venien, no venien res, cada setmana et donaven “algo”, o cigrons o mongetes, coses d'aquestes.

Sempre menjar.

Sí, menjar i prou, res més. Nosaltres economat com deien que tenia la Tecla Sala, que anaven aquí a Santa Eulàlia no, no, nosaltres res d'això, nosaltres res d'això.

Què curiós, perquè també era el ram del tèxtil, no?

Sí, però nosaltres no, clar, si l'amo no pagava llavors no havia res.

S'havia de pagar, s'havia com afegir diguem.

“Allavons” ja no hi havia res. Què vols més?

Sí, dels sindicats. Vostè recorda en el temps que hi va treballar si hi havien hagut...?

Sí, els sindicats, jo era de la UGT.

D'UGT.

Jo sí.

I què?

Res, mira, hi havia un xicot que se'n cuidava i ja està, “pues” pagàvem una quota cada mes i res, però res de soroll ni res de tot això, eh?

Perquè havien hagut vagues o alguna cosa així?

Havien hagut vagues però no per dir escandols ni res, eh? No.

Però el sindicat llavors què feia, era perquè els treballadors...?

Llavors aquell xicot “pues” se n'en cuidava d'anar al sindicat, que estava... ara ja l'han tret d'allà on estava, i anava i parlava, si es tenia que fer vaga “pues” fèiem, i a mi això és lo que em sabia més greu, fer vagues, perquè no treies res, no treies res, però mira, com que ho feien “pues”... no era ni la primera ni la última, sempre em quedava pel mig, i mira, coses d'aquestes.

I totes les dones i tots els treballadors també estaven adherits a algun sindicat?

Sí, estaven... Jo era de l'UGT i molta gent eren de l'UGT, tots eren de l'UGT em sembla. Jo em sembla que eren tots d'allà, perquè quan van plegar la fàbrica tots anàvem al local que era de l'UGT.

I recorda si va haver alguna companya seva que hagués tingut algun càrrec al sindicat o eren sempre nois?

No, un noi sol, un noi, un noi va ser, que es diu Agustí, però ara no sé on el tinc.

I si hi havia així vagues i conflictes en altres fàbriques... no es notava?

Res, nosaltres no interveníem per res.

No es notava dintre del...?

No, nosaltres no interveníem per res. Mira, aquest d'aquí era el meu sogre, aquest d'aquí.

Ah, sí, s'hi sembla una mica al seu marit.

L'avi.

Què és això?

Això és el Centre Catòlic d'aquí Hospitalet, una festa.

Festa de la patrona de la... Ah, de la seda, què era dels Angels?

Dels Angels.

En el Centre... Què ho feien això, cada 2 d'agost?

Sí, el 2 d'agost sempre anàvem a algun "puesto", o anàvem a...

O sigui, el 2 d'agost era festa a dintre la fàbrica.

Sí, sí, era la patrona nostra i aquell dia era festa, i llavors "pues" a vegades anàvem d'excursió a "puestos" i llavors anàvem autocars, ens pagaven el dinar...

Recorda llocs on haguessin anat en excursions d'aquestes?

Ara no me'n recordo, noia, fa tants anys! ... Això és a Montserrat... Això és a Núria...

Això és amb la fàbrica també, lo de Núria?

Sí.

Però era anar i tornar el mateix dia.

Sí, anar i tornar. Això és a Montserrat, això és a Núria... no, això és allà a la porteria... Veus? Aquest era el que se'n cuidava del sindicat, l'Agustí, i això és als menjadors de dalt. Veus? Aquí també fèiem festes, fèiem festa ara a la Cuaresma, ens venia un capellà i ens feia el sermó de la Cuaresma, tots els dies de la Cuaresma a la tarda, mitja hora.

Ah, els hi feia com unes conferències.

Això, conferències, mitja hora o una hora, depén, i quan s'acabava les conferències i tot això llavors fèiem festa, fèiem un berenar o un esmorzar, fèiem festa, veus?

Això ho organitzava l'empresa per això.

Organitzava l'empresa però organitzàvem nosaltres. Jo era la "cabecilla" de aquí... Mira, aquí estic, veus? Jo m'enredava amb elles: "Vinga, bah, fem això, fem allò!" Sí, era la que remenava les coses.

Veus? Una altra excursió. Veus? Aquest és el cosí germà d'ell, el que la seva mare treballava, que és mort també... Veus el menjador? Això per Nadal, això és la Vigília de Nadal.

O sigui, que també cel.lebraven el Nadal.

Si ho cel.lebràvem, oh!

Però això quan ho feien, quan acabaven de treballar?

No, això ho fèiem... Posem que avui és "Nochebuena" i encara treballàvem, o posem el cas que és demà, "pues" avui a la tarda ja t'escapaves, una te'n cuidava els telers, t'escapaves a dalt i ja totes portàvem coses, portàvem pernil, pa, un altra feia el pa amb tomàquet, baixava, llavors pujava una altra, i a l'hora del berenar, que era la mitja hora organitzaven tot això.

O sigui, aprofitaven el temps del berenar...

Mira, aquí davant hi ha un senyor... a aquest home el van disfressar un any de noia... El Sala ja ens veia però no ens deia res, i sempre deia: “Podeu fer-ho, però aneu amb compte no prengueu mal perquè me la carregaria jo”. Però disfrutàvem lo que tu no te pots arribar a imaginar!

Això vostès, les noies, totes les companyes.

I els homes també s’hi ficaven a vegades. Veus? Això és a Montserrat també... Mira, aquest és el meu fill quan era petit...

Clar, perquè anaven amb els fills? Podien anar els nens?

Sí, segons a quin “puestos” sí. Veus? Aquesta és una altra excursió.

Això és l’autocar.

Un autocar.

Anaven guapes, eh?, per això, per les excursions!

Ui!

S’arreglaven.

I si ens veies quan sortíem de la fàbrica, semblava que sortíem de la Capsa, no semblava que sorties... Semblava que sortíssim d’una oficina, que no sortíem d’una fàbrica.

I què ho feia això?

Perquè mira, erem així de pulides!

Això deien també, que era tot molt net.

Per això, quan ens veien: “Tu treballes a Les Sedes?” “Sí”. Ja semblava que tenies... t’admiraven d’una altra forma. Ui! Treballar a Les Sedes era una gran cosa!

I aquests dinars que feien aquí al Centre Catòlic, això el van fer molts anys?

No, això cada any ho fèiem en un “puesto”, eh?

Ah, o sigui, igual era al Centre Catòlic que anaven a Montserrat, que anaven...

Que podia ser un altre “puesto”. Mira, un altre Nadal, un altre, un altre... Això un altre Nadal, que vam guarnir l’escala, i fèiem pessebre... Això és un berenar...

Es podia fumar aquí, als menjadors aquests o no?

Sí, però abaix no, eh?

Abaix no, clar.

Abaix no. No t’ho podies arribar a imaginar lo que era lo que es montava, la gresca que fèiem i lo que disfrutàvem.

I a més tot això organitzat per vostès, excepte les sortides aquestes...

Les sortides totes són... Mira, un Nadal, mira com anem guarnits.

I el Carnestoltes també ho feien, festa?

No, no, “allavors” ja no.

I per Sant Joan?

No.

O sigui, bàsicament era el Nadal.

Nadal, la cuaresma, l'enterro de la sardina... Jo m'encarregava de comprar les arengades, un dia abans les posava en oli, les netejava i les posava en oli, i a l'endemà, que ho era, "pues" per berenar aquell dia "pues" portava l'entrepà amb pa amb tomàquet i trossets d'arengada com si fossin anxoves, posat al pa, si erem 4 o 5 de la colla "pues" portava allò, i jo era la que... ja et dic...

Vostè sempre al plat i a les tallades, eh?

Tot, tot, tot, tot... Mira, aquí és a Sitges aquesta excursió...

I aquestes dugues senyores grans?

Ja són mortes.

Però eren treballadores?

No, no, aquest era marit i muller, les dones, aquest era el porter, el sereno de la nit, i aquest també, eren els serenens de la nit que feien "turnos" ells, i jo em vaig agafar d'aquest senyor, del Blasco, que ui, m'estimaven molt a mi la gent, molt! Tu diràs: "Aquesta quina..."

No, home, no, una persona activa.

És la veritat, és la veritat! És la veritat! Quan venien les festes ja em veies que aquella vegada ja em feia... Això on és? Això és a Montserrat també. Això és el Palau del Rei...

Escolti, i quan alguna companya es casava i això, també li feien una festeta o només li preparaven entre totes un regalet i ja està?

No, no, li preparàvem les coses i si demanaven "algo"... a lo millor "pues" en deia... Mira, aquesta és la que jo vaig fer entrar a la casa a treballar, la Paulina, aquesta noia, "pues" aquesta es va casar amb un xicot de la fàbrica, amb un contramestre, i quan... Es va casar, i abans de casar-se, és clar, jo li vaig fer bastant roba a punt de creu, de llençols i coses, i cortines que li vaig fer, es va casar i ja va plegar, però amb aquesta també tinc molt bona amistat.

Escolti, i era molt normal això que les noies es casessin i pleguessin de la fàbrica?

N'hi havien que sí, n'hi havien que no.

Però això també m'ho havia dit la Palmira, que n'hi havia moltes que quan es casaven, com ella mateixa...

No, ella era la dona del director. Jo no podia plegar, eh? Veus? Aquí un altre Nadal... Veus? Guarnit, sempre anàvem... sempre fèiem coses així. No, sí, quan venien ja les festes ja agafava i jo ja quan teníem de fer festes "pues" ja agafava i em feia un davantall blanc, maco i ja per organitzar, per fer coses i preparar...

O sigui, era la de la comissió de festes com aquell que diu.

Sí, sí, sí, ara no ho faria perquè ara ja ets gran i ja estàs més "pocha", no? Però llavors estava a tot arreu jo, a tot arreu estava!

Escolti, expliqui'm una mica com va anar tot el procés de tancament i tot això. Es que estic patint perquè no se li faci a vostè tard.

No, jo mentres no siguin dos quarts de 8... A dos quarts de 8 me'n vaig cap a missa jo.

Ah, jo havia entès a dos quarts de 7 que havia de marxar.

No, no, a dos quarts de 8, i ja estic mig arreglada, em poso les sabates i la xaqueta i ja me'n vaig.

Doncs res, mira, vam estar una temporada que no deixàvem la fàbrica, saps?

Què és això? Espera, que ara acabo de veure això.

Això són globus. Això és una festa de Reis, que van donar reis a la canalla.

A dintre la fàbrica?

Sí, això era al vestíbul, veus? Això és el vestíbul de dalt, i aquí entraves cap als menjadors, aquesta part eren els menjadors.

I per què van fer això dels Reis aquí dins?

Perquè van fer la festa per la canalla petita, li van donar... els hi donaven reis. Espera't que hi ha una altra que... Veus? Tu has sentit anomenar els Calatrava?

Sí.

“Pues” són aquests.

Què diu? I que feien aquí aquests dos?

“Pues” mira, el Vilumara els va contractar que vinguessin a fer “tonteries”, a fer pallassos i després “pues” van donar una mica de Reis a la canalla petita.

Tot això pagat per l'empresa?

Sí, sí, tot això.

Escolti, quin any devia ser això dels Calatrava? Eren coneguts els Calatrava aquí o encara no?

Al 62, mira.

L'any de la nevada.

Veus? “Festival de Reyes en la fàbrica Vilumara.

Això només ho va fer un any el Vilumara?

Això només un any.

I què se li va dir de fer això?

Mira, com que estava mig grillat, pobre home...

Lavors els nens que hi havia aquí eren els fills de les treballadores i els treballadors.

Sí, mira, això una altra festa...

Eren coneguts aquí ja els Calatrava, per això o encara no? No ho debien ser gaire.

No gaire, però sí, sí.

Déu n'hi do! I veig aquí que hi ha els Reis a darrera. Déu n'hi do, quina “festasa”!

Sí... Mira, i aquesta és...

“Fiesta 25 aniversario, empresa Vilumara. Restaurante Parque Ciudadela”. Del 57. Això també van anar-hi totes les treballadores i treballadors.

Sí, sí, veus com hi havia gent gran? Mira aquesta iaia, no es movia del meu costat, per això dic que tenies tot de gent gran que lo que és aquesta iaia i aquesta, que aquesta ja té 84 o 85 anys, lo que era aquesta iaia i aquesta, sempre les portava enganxades al darrera. No me les treia mai de sobre, que aquesta és morta també, aquesta també, aquesta no, aquesta i aquesta... i els nois estaven aquí al darrera.

Debia ser de categoria aquest dinar, eh? Està tota la taula més ben posada...

Sí, ja et dic, i després vam anar... primer vam anar a l'església.

Ah, primer van anar a l'església. Allà a Barcelona mateix?

Sí... Tu has vist els claustres de la catedral? “pues” a la banda d’aquí, que hi ha Sant Felip Neri “pues” hi ha un carrer... Allà Sant Felip Neri, aquí un altre carrer Estret, hi ha una “iglesia”, però una cosa divina, que és aquesta...
“Pues” veus? Aquí... també aquí ja falta la meitat de gent, aquesta, aquesta...

És a dir, van anar a fer un ofici i després de l’ofici...

Sí, primer la misa, “cuidado”, eh?

I després a dinar.

I després a dinar.

Primer a alimentar l’esperit i després l’estomac.

Sí, veus? Tot això és lo mateix, aquí tinc al meu sogre jo, l’avi, el tinc aquí darrera.

A això hi van anar tots els treballadors.

Sí, sí.

Escolti, una cosa que no l’he preguntat, així quan es feien actes polítics per exemple, que vinguéss Franco i així, els hi feien anar?

No.

No era obligatori.

No, no.

No havien parat mai la fàbrica per...

No, home, si era... no me’n recordo. No, no, no... quan anaves a col·legi sí que et feien parar, perquè jo anava a col·legi i venia Franco i tenies d’anar a la Plaça Catalunya, allà a aixecar el braç! ...

Aquesta està a Montserrat, aquesta fa 50 anys que es va fer monja de clausura a Montserrat.

Però què era treballadora? No.

No, era una assistenta social.

Escolti, i quan es va morir el pare del Vilumara van anar els treballadors al...?

Sí, jo la primera. No perquè digui: “Jo la primera”, vaig anar-hi... vam anar molta gent.

Per voluntat vol dir.

Sí. Veus? Una altra festa a dintre de la fàbrica.

I grup de teatre o coral o coses així no havia hagut?

Mira, una coral.

Però eren de la fàbrica?

No, no, aquests els van contractar perquè vinguessin. Aquest és un que es deia Elisert Sala.

Ui, sí, ja el conec, ja. “Bueno”, no el conec però...

Elisert Sala. Mira, aquell home que et deia que el vam disfressar.

Ai, Mare de Déu, senyor, quin aspecte! Però què graciós! I aquest home es va deixar fer això?

Sí, sí, sí, sí, una noia li va portar uns sostens amb dugues taronjes, li va portar una perruca, li van penjar les arrecades, i jo li vaig portar unes sabates, una altra un “monedero”, una faldilla...

Això va ser un Nadal, no?

Això és un Nadal... per això, que en fèiem cada una!

Sí, s'ho passaven bé. I això són les conferències del capellà.

Sí, però veus? Ens feia la misa, a dalt a l'entrada mateix, abans d'entrar al menjador, veus? Teníem cadires i aquí ens feien les conferències. Aquest està a la catedral, aquest capellà, que és el Caprovit, no l'has sentit anomenar?

Sí, sí que l'he sentit anomenar.

Tu no vas sentir anomenar aquell artista que es va morir? És germà.

Clar, aquest va donar catequesis o no sé què a la meva mare, era aquell que feia ????, que ara no em surt el nom.

Això mateix, "pues" aquest era germà d'ell, aquest.

En Capri.

En Capri, això mateix! En Capri!

A la meva mare li feia una il·lusió.

És Camprobí... Veus? Una altra festa... una altra festa als menjadors, tot això eren les menjadors d'allà, puc dir els menjadors de casa, perquè era casa meva allà.

Aquesta festa era un esmorzar?

Això era una Cuaresma.

Un esmorzar d'aquests...

Veus? Una altra excursió, que aquí no me'n recordo... El 2 d'agost del 56...

Sí, sí, i llogaven autocars i vinga, cap amunt.

Tot, tot, veus? Una altra festa de Nadal, tots aquí dalt al menjador...

Escolti, llavors amb tot això, amb tota aquesta vida tan rica, el dia que els van dir que la fàbrica plegava suposo que...

Ens vam morir, jo em va agafar una depressió que vaig estar temps que somniava amb telers i encara somnio ara. Veus? Una altra de dalt, abans d'entrar al vestuari. Això era un vestíbul molt gran i aquí fèiem les coses.

Aquí hi ha una màquina, no?

Sí, això era abaix, sí... però aquesta no servia per res. "Pues" veus? Aquí estaven les festes que fèiem. Eh, pare, pels Nadals la festa que fèiem?... Veus? Aquí a fora el pati, sortíem... Aquí ja han perdut el color, aquestes... I aquest és el fill d'en Vilumara, "bueno", el germà, el que era capellà i va fer la misa aquí, que va fer la primera misa... quan va cantar la primera misa el vam anar a veure, i llavors el Camprobí que està aquí l'ajudaves, veus?

Ah, aquest és mossèn Camprobí.

L'ajudava... Això és a Núria, que estan tots foscos, veus l'autocar?

Vaja, que cada 2 d'agost era una "festaza", i al Nadal una altra "festaza".

Per Nadal no t'ho pots arribar a imaginar lo que arribàvem a disfrutar i lo que arribàvem a fer.

Escolti, del procés auest de tancament la gent, tothom va quedar descontenta o va haver...?

No, jo conto jo. Jo vaig quedar descontenta perquè a pesar dels anys que vaig estar a la fàbrica, com que llavors tenia 55... 55 tenia quan va tancar la fàbrica, o 56, no, 55... doncs pensaves: "Mira, treballaràs fins els 65 i tindràs un bon "retiro"".

“Pues” és clar, llavors vam estar 2 anys cobrant el “paro”, després del “paro” com que no arribaves als 60 et donaven una ajuda familiar. Vas arribar als 60 i què vas cobrar? El 60%, després d’estar 34 anys treballant “pues” res, misèria i companyia, i res d’indemnitzacions! Res d’indemnitzacions! Res, res, res.

O sigui, que la gent que era més gran i va poguer cotitzar la jubilació...

“Pues” mira, ens vem quedar tots al carrer, com jo, com aquesta que t’he ensenyat, la María, “pues” tots així.

I després les més joves van poder trobar feina?

Les més joves “pues” han hagut que han trobat, clar, s’han hagut d’espabilar a buscar. Jo no he vist ara de joves, però les que eren ja... unes a fer feines, s’han anat a fer feines, les altres han anat... a lo millor han pogut entrar a algun “puesto”, oi? Però vam quedar malament, malament, malament. Malament

“Pues bueno”. Expliqui’m alguna cosa graciosa pel final de l’entrevista, perquè així ja no...

Què vols que t’expliqui?

Alguna anècdota m’agradaria, una anècdota. Veu? Igual que això d’aquesta vegada que van disfressar a aquest senyor...

“Pues” ja està, ja t’ho he explicat, no?

Sí, la llàstima és no poder posar a dintre la grabació aquesta imatge, perquè això és una cosa...

Aquell home que el vam disfressar... oi! “Pues” aquest home si ara vingués per aquí i em veiés se’m tiraria al coll... és que tothom, tothom, tothom, tothom. Veus algú, com ara mateix avui a “la iglesia” trobaré gent coneguda del Centre de l’Hospitalet, i ja veuràs. Em trobo a aquell, al Josep, al Calvís, que aquest havia treballat...

El Josep Calvis és més jove que vostè, o és el pare?

No, el Calvís és més gran!

Ah, jo conec al fill llavors.

Tu coneixes al fill. Tu coneixes al noi, que és una mica més jove que el... “pues” quants anys té el Calvís petit? La Mª Dolors va néixer al 62, no? “pues” aquest va néixer al 62... va néixer al 62, a l’agost. Té 40 i “pico” d’anys. Aquest és el petit, aquest és el noi, el pare que estava per aquí també... on l’he posat ara jo?

“Bueno”, jo vaig a parar ja la grabadora, perquè ara ja...

I com és que coneixes tu al...?

No, ara li explico...

“Pues” no, això, aquest, el pare també, avui a lo millor el veuré: “Hola, Ana, què fas? Què bé!” I la seva dona també havia treballat a la fàbrica i també “pues” quan ens veiem unes abraçades, i petons, tots, tothom, tothom, tothom. I a aquest senyor perquè viu per aquí a dalt a Pubilla Cases, però si no et trencaries de riure amb ell. Sempre hem estat bé, bé, junts i... com ara mateix t’ensenyava aquests del Calatrava, aquell dia va ser...! “Bueno, el colmo dels colmos”, va ser de riure i de tot, perquè vegis que ha sigut una fàbrica familiar. No ha sigut una fàbrica com... què et diré jo? Com si fos una Tecla Sala, que allà ja no hi havia tanta cosa, o un Trinxet, que era més batalla posem, era més de batalla. Aquí no, aquí era una cosa fina, eh, pare? Quan sortíem de treballar ja et treies la roba i et posaves la roba de carrer, semblava que sorties del despatx!

Aquesta cosa que hi hagués tan bona relació podia ser també perquè eren menys treballadores?

Mira, mira lo que hi ha aquí de treballadors!...

Vaig a parar la grabadora, moltíssimes gràcies per tot, ha anat perfecte, perfecte.

Jo no sé, t'he dit tot lo que d'allò...

Pare: no, no, ella t'ho ha explicat perquè ho ha viscut.

Sí, i tant, es nota.

Jo he viscut a dins "pues" intensament, ho he viscut molt, i quan van tancar "bueno", una depressió i un malestar, i un malhumor "pues" que no podies viure, malhumor, perquè primera pel treball, segona perquè estaves... te separaves de la gent, i el temps que estàvem allà que no fèiem res no et pensis, fèiem mitja, cosíem i fèiem coses, i jo era la que enseyava a fer mitja, i estàvem totes allà al voltant meu i fèiem mitja i parlàvem. Clar, plegaves i te n'anaves cap a casa, però buida, perquè no havies pogut treballar, i mira, no sé, això va ser "el colmo, el colmo, el colmo", perquè haguéssim pogut treballar bé fins als 65 anys, i em poso jo, i... el Sala va tenir sort perquè ja tenia més de 60 i va poguer agafar el "paro" i el "retiro" desseguida, i havien dones també que el van poguer agafar bé, però és clar, les que teníem 55 i 56 no. Jo em compto perquè llavors tenia 56 anys, i el Calvis tampoc, el Josep tampoc, ell té 2 anys "menos" que jo, ai, més que jo, "pues" en tenia 57. Tots teníem una edat així, i mira.

"Bueno", moltes gràcies.

No te puc explicar res més, si vols mirar tot això...